

სადაზღვევო ინტერესის არსი დაზღვევის ხელშეკრულებაში

თეა კვაბზირიძე

სტუ სამართლისა და საერთაშორისო ურთიერთობების ფაკულტეტის
ასოცირებული პროფესორი,
ეკონომიკის მეცნიერებათა დოქტორი

აბსტრაქტი

დაზღვევა საზოგადოების სოციალური თუ ეკონომიკური ურთიერთობების განუყოფელ ნაწილს წარმოადგენს. თანამედროვე ცხოვრების რითმის გათვალისწინებით მისი მნიშვნელობა ყოველდღიურად იზრდება, ფიზიკური თუ იურიდიული პირები საჭიროებენ გარანტიას, რომ ცალკეული შემთხვევის დადგომის შედეგად მათთვის მიყენებული ზიანი ანაზღაურდება. დაზღვევა წარმოადგენს რისკის განაწილების საშუალებას და მიზნად ისახავს, დაიცვას პირი მისთვის უარყოფითი მოვლენის საფუძველზე მიყენებული ზარალისაგან, აღადგინოს ზიანის გამომწვევ ქმედებამდე არსებული მდგომარეობა.

დაზღვევის ისტორია უძველესი დროიდან იღებს სათავეს, რაც გასაკვირი არაა, ვინაიდან ადამიანს ყოველთვის გააჩნდა სურვილი წინასწარ განეჭვრიტა მისთვის ზიანის მიმყენებელი მოვლენის დადგომის ალბათობა და ასეთ შემთხვევას მომზადებული შეხვედროდა. დაზღვევა საუკუნეების განმავლობაში ყალიბდებოდა პირთა მოთხოვნილებების, პრაქტიკაში წამოჭრილი პრობლემებისა და ფიზიკურ თუ იურიდიულ პირთა ძირითადი მიზნის - რისკის შემცირების - გათვალისწინებით.

დღეის მდგომარეობით, დაზღვევა ერთ-ერთი ყველაზე აქტუალური სამართლებრივი ურთიერთობაა. სულ უფრო იზრდება ბაზარზე სადაზღვევო კომპანიათა რიცხვი, კონკურენცია მათ შორის და დაზღვევის მსურველ პირთა ოდენობა. ამიტომ, დაზღვევის თავისებურებების შესწავლა მეტად მნიშვნელოვან საკითხს წარმოადგენს.

ზემოაღნიშნულიდან გამომდინარე ნაშრომში განხილულია სადაზღვევო ინტერესის ცნება და მისი მნიშვნელობა. სადაზღვევო ინტერესი წარმოადგენს დაზღვევის სავალდებულო ნიშანს, რომელიც არა მარტო განასხვავებს დაზღვევას სხვა სამართლებრივი ურთიერთობებისგან, არამედ წარმოადგენს სადაზღვევო ანაზღაურების გაცემის აუცილებელ წინაპირობას. შესაბამისად, თემაში განხილულია, სადაზღვევო ინტერესის არსებობის დანიშნულება, პრაქტიკაში მისი გამოხატულება, სადაზღვევო ინტერესის დოქტრინის გავლენა დაზღვევის განვითარებაზე, მისი ურთიერთკავშირი დამზღვევის კეთილსინდისიერებასთან. დაზღვევის ინტერესის მნიშვნელობა წინასახელშეკრულებო ეტაპზე და სადაზღვევო შემთხვევის დადგომის მომენტისათვის.

დასკვნის სახით შეჯამებულია თემაში განხილული საკითხები, დაზღვევის სამართლებრივი რეგულირების სრულყოფის საკითხი, სადაზღვევო ინტერესის, როგორც დაზღვევის ხელშეკრულების აუცილებელი ელემენტისა და სადაზღვევო ანაზღაურების გაცემის სავალდებულო წინაპირობის, მნიშვნელობა და სასამართლოს როლი მისი არსებობის დადგენისას.

სადაზღვევო ინტერესის დოქტრინის განვითარება ერთი მხრივ მნიშვნელოვნად გაზრდის მხარეთა კეთილსინდისიერებას სახელშეკრულებო ურთიერთობებში, მეორე მხრივ ამაღლდება მომხმარებლის ნდობას სადაზღვევო ბაზრის მიმართ.

საკვანძო სიტყვები:

დაზღვევის ინტერესი, დაზღვევის ობიექტი, დოქტრინა

The Essence of the Insurable Interest in the Insurance Agreement

Tea Kvabziridze

Associate Professor of the Department of Law and International Relations,
GTU,
Doctor of Economic Sciences

Abstract

Insurance is an integral part of society's social and economic relations. Its importance is increasing day by day. Taking into account the rhythm of modern life, individuals and legal entities need a guarantee that the damage caused to them as a result of an individual incident will be compensated. Insurance is a means of risk distribution and aims to protect a person from losses caused to him based on a negative event, to restore the situation that existed before the action that caused the damage.

The history of insurance dates back to ancient times, which is not surprising, since people have always had the desire to anticipate the probability of an event causing harm to them and to be prepared for such an event. Insurance was formed throughout the ages, taking into account the needs of individuals, problems raised in practice, and the main goal of physical or legal entities - risk reduction.

As of today, insurance is one of the most relevant legal relationships. The number of insurance companies on the market, the competition between them and the number of people seeking insurance are increasing. Therefore, studying the features of insurance is a very important issue.

Based on the above, the concept of insurable interest and its meaning is discussed in the paper. Insurable interest is a mandatory sign of insurance, which not only distinguishes insurance from other legal relationships, but is also a necessary prerequisite for issuing insurance compensation. Therefore, the purpose of the existence of insurable interest, its expression in practice, the influence of the doctrine of insurable interest on the development of insurance, and its relationship with the good faith of the insurer are discussed in the topic. The value of the insurance interest at the pre-contractual stage and at the time of occurrence of the insured event.

As a conclusion, the issues discussed in the topic, the issue of perfecting the legal regulation of insurance, the importance of insurable interest as a necessary element of an insurance contract and a mandatory prerequisite for issuing insurance compensation, and the role of the court in determining its existence are summarized.

The development of the doctrine of insurable interest will significantly increase the good faith of the parties in contractual relations, as well as the consumer's confidence in the insurance market.

Keywords:

Insurance interest, object of insurance, doctrine

შესავალი

დაზღვევა არის რისკის მართვის ერთ-ერთი ფინანსური ინსტრუმენტი. დაზღვევის საჭიროება არ იარსებებდა, რომ არ არსებობდეს რისკი. დაზღვევის საშუალებით შესაძლებელია რისკის რეალიზაციის შედეგად წარმოქმნილი ფინანსური ზარალის თავიდან აცილება. ბევრ ქვეყანაში დაზღვევის სისტემის სწორად ორგანიზება და რაციონალური მართვა უდიდეს პოტენციალს ქმნის წარმოებისა და მთლიანად ეკონომიკის განვითარებისათვის. სოციალურ და ეკონომიკურ სფეროებში, მომეტებული რისკების პირობებში აუცილებელია ქვეყანაში ფუნქციონირებდეს სრულყოფილი სადაზღვევო ბაზარი, რომელიც თავის მხრივ ხელს შეუწყობს რეალური ეკონომიკის განვითარებას.

დაზღვევის ხელშეკრულება ალეატორული ბუნებისაა, რომლის შესრულებაც დამოკიდებულია რაიმე უცნობი მოვლენის განხორციელებაზე (სიტყვა ალეატორული წარმოსდგება ლათინური სიტყვისგან „ალეა“, რაც რისკს, შემთხვევას ნიშნავს), შესაბამისად დაზღვევის ხელშეკრულების საგანი იცავს მომავალში შესაძლო მოვლენების უარყოფითი შედეგებისაგან დაცულ სიკეთეს. სადაზღვევო შემთხვევა წარმოადგენს დაზღვევის რისკის რეალიზაციის შედეგს. დაზღვევის რისკი კი ის საფრთხეა, რომლისგანაც დაზღვეულია დამზღვევის ქონება, პიროვნება ან პასუხისმგებლობა¹. ჩვენს გარშემო არსებული მრავალი ობიექტი ატარებს ხიფათის განხორციელების შესაძლებლობას. მათ თან სდევთ არასასურველი მოულოდნელობები, რამაც შესაძლოა გამოიწვიოს, როგორც ფინანსური ზიანი, აგრეთვე ჯანმრთელობის გაუარესებაც.

სადაზღვევო დაცვის ეკონომიკური არსი ხელშეკრულების პირობების განუხრელ დაცვაში ვლინდება. დაზღვევის ხელშეკრულების განმარტებისას, სადაზღვევო ინტერესის დოქტრინა უმნიშვნელოვანეს როლს ასრულებს. ქართულ იურიდიულ ლიტერატურასა და სასამართლო პრაქტიკაში დაზღვევის ხელშეკრულებისადმი არსებული ინტერესის ცნებაში მოიაზრება ერთი მხრივ, „დაზღვევის ობიექტი“ როგორც დაზღვევის ინტერესი.² მეორე მხრივ, თავად დაზღვევის ხელშეკრულებისადმი მხარის ინტერესი.³ ცალკეული დაცვის განხილვის პროცესში კი აღნიშნული ტერმინების არსის დაზუსტებას გადაწყვეტი მნიშვნელობა ენიჭება.

სტატიის მიზანს წარმოადგენს ლოგიკური და სისტემური მეთოდების გამოყენებით, გამოკვლეულ ოქნეს სადაზღვევო ინტერესის მნიშვნელობა დაზღვევის ინსტიტუტსა და სადაზღვევო ხელშეკრულებაში.

ძირითადი ნაწილი

„სადაზღვევო ინტერესის“ დეფინიციას კანონმდებლობა არ იცნობს. „სადაზღვევო ინტერესი არის დაზღვეულის მატერიალური დაინტერესების სიდიდე დაზღვევის ობიექტში.“⁴ „სადაზღვევო ინტერესი არის ის სამართლებრივი ინტერესი, რომელიც დამზღვევს გააჩნია დაზღვევის ობიექტის მიმართ. პირადი დაზღვევის შემთხვევაში სადაზღვევო ინტერესი მიმართულია დამზღვევის სიცოცხლისა და ჯანმრთელობის, ხოლო ქონების დაზღვევისას კი - ქონების შენარჩუნებისაკენ.

დაზღვევის ინტერესი სადაზღვევო სამართალში არის სამართლებრივი ურთიერთკავშირი პიროვნებასა და ქონებრივ სიკეთეს შორის, რომლის დაზიანებას ეკონომიკურად უარყოფითი შედეგები მოჰყვება⁵. დაზღვევის ხელშეკრულება არ წარმოადგენს ერთადერთ ალეატორულ (სარისკო ტიპის) ხელშეკრულებას, ასეთი შეიძლება იყოს სანამძლეო და თამაშობა. მსგავსი კატეგორიის ხელშეკრულებისგან დაზღვევას განასხვავებს სადაზღვევო ინტერესი⁶. დაზღვევის ხელშეკრულების დადების განმაპირობებელი გარემოება დამზღვევის მხრიდან არის მომავალში ინტერესის მქონე სამართლებრივი სიკეთის დაზიანების შიში.

საკმაოდ აქტუალურია კითხვა, თუ რა შეიძლება იყოს სადაზღვევო ინტერესი, მისი გაიგივება ხშირად ხდება დაზღვევის ობიექტთან. სადაზღვევო ინტერესი არ გულისხმობს მხოლოდ უფლებას დაზღვევის ობიექტზე ან მის ნაწილზე, სადაზღვევო ინტერესი გამოხატავს მჭიდრო კავშირს დამზღვევსა და დაზღვევის ობიექტს შორის. დაზღვევის ობიექტის ღირებულება გამოხატულებას ჰპოვებს ფულად ერთეულში, სადაზღვევო ინტერესის ღირებულება კი შეიძლება ბევრად აღემატებოდეს დაზღვევის ობიექტის ღირებულებას, რადგან სადაზღვევო ინტერესი მატერიალური და მორალური ინტერესების ერთობლიობაა.⁷ მორალური რისკი განიმარტება, როგორც დაზღვევის ხელშეკრულების დადების შედ-

1 მარიამ ცისკაძე, “ნებაყოფლობითი დაზღვევის სამართლებრივი რეგულირება”, გამომცემლობა “მერიდიანი”, თბილისი 2001, 8.

2 ცისკაძემ „ნებაყოფლობითი დაზღვევის სამართლებრივი რეგულირება, გამომცემლობა „მერიდიანი“, თბ., 2001, 8.

3 საქართველოს უზენაესი სასამართლო, №ს-719-674-2010, განჩინება, 27.06.2011.

4 გიგოლაშვილი გ., „სადაზღვევო საქმე“, გამომცემლობა „კომერსანტი“, თბილისი 2012, გვ. 63

5 MaNfred WaNdt, “VersicheruNgsrecht”, 5. Auflage, Carl HeymaNNsverlag 2010, S.240

6 იქვე

7 ირემაშვილი ქ., სტატია: “სადაზღვევო ინტერესის დოქტრინა და მის მიმართ გამოთქმული კრიტიკის ანალიზი”, “სამართლის ჟურნალი”, N2, 2013, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გამომცემლობა, გვ.58

ეგად დამზღვევის მხრიდან დაზღვევის ობიექტისადმი ინტერესის შემცირების ან მისი დაკარგვის საფრთხე.⁸

დაზღვევის ინტერესი არის არა მხოლოდ კონკრეტული საგნის მესაკუთრის ინტერესი ქონებასთან დაკავშირებით, არამედ აღნიშნული საგნისგან შემდგომი მოგების მიღების ინტერესიც, მაგალითად, საგნის სხვადასხვა ფორმით რეალიზაციის დროს. კანონმდებლობით დადგენილია, რომ ყველა სახის ინტერესი არ არის დაზღვევადი. არ შეიძლება სადაზღვევო ინტერესი იყოს ეკონომიკური ურთიერთობები, რომლებიც სამართლებრივად აკრძალულია, ასევე გარიგებები, რომლებიც ეწინააღმდეგებიან ზნეობის ნორმებს ან საჯარო წესრიგს⁹, ასევე სისხლის სამართლებრივი ქმედების შედეგად მისაღები მოგება.

ზემო აღნიშნული მსჯელობის მიხედვით სადაზღვევო ინტერესს წარმოადგენს მხოლოდ კანონით დაცული ინტერესი, რომლის შელახვასაც პირისთვის უარყოფითი შედეგები მოჰყვება. ასევე არ შეიძლება ის იყოს უკანონო გზით შემოსავლის მიღების სურვილით გამოხატული.

ქართული კანონმდებლობის მიხედვით, დაზღვევის ობიექტს განიხილავენ როგორც დაზღვევის ინტერესს, რომლის განსაზღვრაც აუცილებელია დაზღვევის ხელშეკრულების დასადავად, ხოლო დაზღვევის ხელშეკრულების საგანია- მზღვეველის მიერ დამზღვევისათვის სადაზღვევო შემთხვევის დადგომით მიყენებული ზიანის ანაზღაურების უზრუნველყოფა. შესაძლო უარყოფითი მოვლენის დადგომის ფაქტი წარმოადგენს საერთო ელემენტს, რაც ახასიათებს როგორც “სადაზღვევო რისკს”, ისე “დაზღვევის ინტერესს”. ინტერესი არსებობს იქ, სადაც შესაძლოა გაჩნდეს ზიანი, ხოლო რისკი - ეს არის ზიანის დადგომის შესაძლებლობა¹⁰. ინტერესი და რისკი ერთმანეთთან იმდენად მჭიდრო კავშირშია, რომ შეუძლებელია მათი განცალკევებულად განხილვა. იქ, სადაც ინტერესია, ყოველთვის არსებობს რისკის საფრთხე, და პირიქით, რაც სარისკოა, ყველგან არსებობს ინტერესი. შესაბამისად, სამოქალაქო ბრუნვა ეფუძნება რისკის იდეას¹¹.

როდესაც საუბარია დაზღვევის ინტერესზე, აქცენტი ყოველთვის კეთდება ზიანზე, ხოლო როდესაც საუბარია სადაზღვევო რისკზე, აპელირება ხდება საფრთხეებზე, სამიშროებაზე. შესაბამისად, სამიშროების ხარისხზეა დამოკიდებული რისკის ხასიათი. მაგალითად, ქონების დაზიანების რისკი ხანძრის შემთხვევაში და ამ ქონების გადაზიდვისას სხვადასხვაა. ხოლო ქონების შენარჩუნების ინტერესისათვის არ აქვს მნიშვნელობა, რა ფაქტორებით იქნება განპირობებული ამ ქონებაზე ზიანის მიყენება. მაგალითად ჯანმრთელობის შენარჩუნების იურიდიული ინტერესისათვის არ აქვს მნიშვნელობა, რა გამოიწვევს ჯანმრთელობის გაუარესებას, ავადმყოფობა, ქუჩაში მომხარი ავარია თუ დანაშაული.¹²

შესაბამისად, სადაზღვევო რისკი და დაზღვევის ინტერესი ერთმანეთისგან განსხვავდება კონსტრუქციით და ურთიერთობის ფაქტორები მხარეებისათვის სხვადასხვა მიმართულებით პოულობს გამოხატულებას.

სადაზღვევო ინტერესის დოქტრინის თავდაპირველი მიზანია მორალური რისკის შემცირება. თუმცა, სადაზღვევო ინტერესის დოქტრინა ამცირებს, მორალური რისკის დონეს დაზღვევის ხელშეკრულებაში, მაგრამ ბოლომდე არ გამორიცხავს. დოქტრინა ეფექტურია მაღალი მორალური რისკის შემცველი ხელშეკრულებების ბათილად ცნობის თვალსაზრისით, რითაც ის ერთგვარ დამცავ ფუნქციას ასრულებს (მესამე პირების უსაფრთხოებისა და საჯარო წესრიგის დაცვის თვალსაზრისით). შესაბამისად, სადაზღვევო ინტერესი და მორალური რისკი არ წარმოადგენენ თანაბარი მნიშვნელობის ცნებებს. სადაზღვევო ინტერესი განიხილება როგორც მორალური რისკის შემცირების ერთ-ერთი, მაგრამ არა ერთადერთი საშუალება.

მორალური საფრთხის შემცირება არის სადაზღვევო ინტერესის ცნების თავდაპირველი განზრახვა. თუმცა, სადაზღვევო დოქტრინის იდეა მცირდება, მაგრამ მთლიანად არ გამორიცხავს მორალურ საფრთხეს სადაზღვევო ხელშეკრულებაში. დოქტრინა ერთგვარ დამცავ როლს ასრულებს, რადგან ის ეფექტურია მნიშვნელოვანი მორალური საფრთხის შემცველი კონტრაქტების ბათილად ცნობაში (მესამე პირების უსაფრთხოებისა და საზოგადოებრივი წესრიგის დაცვის თვალსაზრისით). შედეგად, სადაზღვევო ინტერესის და მორალური რისკის ცნებები არ არის თანაბრად მნიშვნელოვანი. სადაზღვევო ინტერესი განიხილება, როგორც მორალური რისკის შემცირების ერთ-ერთი, თუმცა არა ერთადერთი საშუალება.

მზღვეველს აქვს უნიკალური ურთიერთობა სადაზღვევო ინტერესთან, რის გამოც, ერთი მხრივ, ის აზღვევს ობიექტს დაზიანების ან/და განადგურების შემთხვევაში ამით მიღებული ზიანის შესამცირებლად, ხოლო მეორე მხრივ, დაინტერესებულია დაიცვას აღნიშნული ობიექტი მისი დაზიანების თავიდან აცილებით. ყველა ზემოაღნიშნული ადასტურებს სადაზღვევო ინტერესის მნიშვნელობას.

პრაქტიკაში უმეტესად პრობლემური ხდება ისეთი შემთხვევები, როდესაც კონკრეტული საგნის

8 Loshin, J. Insurance Law's Hapless Busybody: A Case Against Insurable Interest Requirement, 2007, 14
9 საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 54-ე მუხლი, ბათილია გარიგება, რომელიც არღვევს კანონით დადგენილ წესსა და აკრძალავს, ეწინააღმდეგება საჯარო წესრიგს და ზნეობის ნორმებს.

10 Теория и практика страхования Учебное пособие”, Москва 2003, Коллектив авторов, 2003 ISBN 5-86476-200-8 © «Анкил», 2003, с.50

11 См.: Агарков М. М. Очерки кредитного права. М., 1996. С. 52.

12 Vaughan E., Vaughan T., Fundamentals of Risk and Insurance, Seventh Edition, John Wiley & Sons, Inc, 1995, p.224

ბედით დაინტერესებულია რამდენიმე პიროვნებაა და მათი ინტერესი არის თანაბარი ხარისხის. მაგალითად, როდესაც გამოსყიდვის უფლებით წასყიდობისას მყიდველი აზღვევს ნივთს, ამ შემთხვევაში სადაო ხდება, მყიდველმა თავისი ინტერესი დააზღვია თუ გამყიდველის. გერმანიის ფედერალური სასამართლოს მოსაზრებით, მყიდველის ინტერესი დაზღვევის ობიექტის მიმართ დასაბუთებულია, მიუხედავად იმისა, რომ თანხის სრულად გადახდამდე, საგანი ჯერ ისევ გამყიდველის საკუთრებაში იმყოფება, რადგან გაყიდული ნივთის გადაცემით მყიდველზე გადადის მისი შემთხვევით დაღუპვის ან დაზიანების რისკი. სადაზღვევო ინტერესთან დაკავშირებით პრობლემა წამოიჭრება მაშინ, როდესაც აღმოჩნდება, რომ მზღვეველმა არ იცოდა ხელშეკრულების დადების ეტაპზე სადაზღვევო ინტერესის არარსებობის შესახებ ან როდესაც ასეთი ინტერესი დაიკარგა ხელშეკრულების დადების შემდგომ¹³. ასეთ დროს განსაკუთრებული ყურადღება ენიჭება სადაზღვევო ინტერესის დადგენის საკითხს. სასამართლომ უნდა განმარტოს, რაში გამოიხატება ხელშეკრულებით დადგენილი სამართლებრივი სიკეთისადმი დაზღვევის ინტერესი¹⁴. დაზღვევის მიზანი მდგომარეობს სამართლებრივი სიკეთის ეკონომიკურად უარყოფითი შედეგებისაგან დაცვაში, აღნიშნული ინტერესის მატარებელი სუბიექტია ის, ვინც ამ დაზღვეული ობიექტისგან სარგებელს მოელის. ეკონომიკური და სამართლებრივი დამოკიდებულება ინტერესის მფლობელსა და ობიექტს შორის დაზღვევის სახეების თავისებურებების გათვალისწინებით სხვადასხვაგვარი შეიძლება იყოს¹⁵. შესაბამისად, ფორმალურად საკუთრების უფლებაზე დაზღვევის ინტერესის მიბმა არ არის გამართლებული. მაგალითად, სიცოცხლის დაზღვევისას სადაზღვევო ინტერესის შემადგენლობა წარმოდგენილია სამართლებრივი და ეკონომიკური ინტერესების ერთიანობით¹⁶. შესაბამისად, სადაზღვევო ინტერესის არსი თითოეულ კონკრეტულ საქმეზე ცალკეული სპეციფიკის, ფაქტობრივი გარემოებების და თავისებურებების გათვალისწინებით უნდა იქნეს განსაზღვრული.

განუზომლად დიდია სადაზღვევო ინტერესის დოქტრინის გავლენა დაზღვევის სამართლის განვითარებაზე. აშშ-ს უზენაესი სასამართლოს განმარტებით, რომ არა სადაზღვევო ინტერესი, დაზღვევის ხელშეკრულება თამაშსა და სანაძლეოს დაემსგავსებოდა¹⁷. შედეგად, დამზღვევს მუდმივად ექნებოდა დაზღვევის ობიექტის განადგურების მოტივაცია. თამაში და სანაძლეო ითვალისწინებს მოგების მიღების შესაძლებლობას, დაზღვევის ხელშეკრულება კი სოციალურად სასარგებლო ფუნქციას ასრულებს. მისი მიზანია არა მოგების მიღება, არამედ შესაძლო ზიანისგან დაცვა¹⁸. ეკონომიკურ და მორალურ ინტერესს შორის მკვეთრი ზღვარის პოვნა საკმაოდ რთულია. გერმანიის სასამართლო პრაქტიკის მიხედვით, სადაზღვევო ინტერესის მატარებელი სუბიექტის განსაზღვრის შესახებ საკითხი ძირითადად მესაკუთრის სასარგებლოდ წყდება და სხვა დაინტერესებული პირი მხოლოდ იმ შემთხვევაში მიიჩნევა დაცვის მქონე ინტერესის მატარებლად, როდესაც ხელშეკრულება გარკვეული სიცხადით უთითებს ასეთის არსებობის შესახებ. საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 833-ე მუხლის მიხედვითაც, თუ დაზღვეული ქონება გასხვისდა, მაშინ დამზღვევის უფლებები და მოვალეობები გადადის შემძენზე.

დაზღვევის ხელშეკრულების დადებისას მხარეები თანხმდებიან დაზღვევის ინტერესების შესახებ. ამასთან, დაზღვევის ხელშეკრულებაში აუცილებლად ზუსტად უნდა იკვეთებოდეს სადაზღვევო ინტერესი, დავის შემთხვევაში კი, სადაზღვევო ინტერესის შინაარსის დასადგენად ყოველ კონკრეტულ შემთხვევაში ზუსტად უნდა განსაზღვროს მისი შემადგენლობა. თუ ხელშეკრულება არ შეიცავს სადაზღვევო ინტერესის შესახებ დათქმას, ან თუ ხელშეკრულების დადების მომენტისთვის აღარ არსებობს სადაზღვევო ინტერესი, ხელშეკრულება ბათილად უნდა იქნეს ცნობილი საქართველოს სამოქალაქო კოდექსის 54-ე მუხლის მიხედვით „ბათილია გარიგება, რომელიც დადებულია ერთი მხარის მიერ მეორეზე გავლენის ბოროტად გამოყენებით, როცა მათი ურთიერთობა დაფუძნებულია განსაკუთრებულ ნდობაზე“.

სადაზღვევო ინტერესის არსებობა ნიშნავს, რომ დაზღვეული დაზღვევის ობიექტის დაზიანების, განადგურების, დაკარგვის (ქონების დაზღვევა), ან სხეულის დაზიანების/გარდაცვალების (პირადი დაზღვევა) ან მესამე პირისადმი მატერიალური პასუხისმგებლობის (პასუხისმგებლობის დაზღვევა) დადგომის შემთხვევაში მიიღებს ზარალს. სადაზღვევო ანაზღაურების მისაღებად დაზღვეულს სადაზღვევო ხელშეკრულების დადებისა და სადაზღვევო შემთხვევის დადგომის დროისთვის აუცილებლად უნდა ჰქონდეს სადაზღვევო ინტერესი დაზღვევის ობიექტისადმი.¹⁹

სადაზღვევო ინტერესის გამოყენებასთან დაკავშირებული პრობლემების განხილვისას გასათ-
13 ირემაშვილი ქ., სტატია: „სადაზღვევო ინტერესის დოქტრინა და მის მიმართ გამოთქმული კრიტიკის ანალიზი“, „სამართლის ჟურნალი“, N2, გამომცემლობა, 2013, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის გვ.59

14 ირემაშვილი ქ., სტატია: „სადაზღვევო ინტერესის დოქტრინა და მის მიმართ გამოთქმული კრიტიკის ანალიზი“, „სამართლის ჟურნალი“, N2, გამომცემლობა, 2013, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, გვ.59

15 იქვე

16 ირემაშვილი ქ., სტატია: „სადაზღვევო ინტერესის დოქტრინა და მის მიმართ გამოთქმული კრიტიკის ანალიზი“, „სამართლის ჟურნალი“, N2, გამომცემლობა, 2013, ივ. ჯავახიშვილის სახელობის თბილისის სახელმწიფო უნივერსიტეტის, გვ.60

17 იქვე

18 იქვე

19 გიგოლაშვილი გ., „სადაზღვევო საქმე“, გამომცემლობა „კომერსანტი“, თბილისი 2012, გვ. 63

ვალისწინებელია მზღვეველის კეთილსინდისიერების საკითხი. შესაძლებელია მზღვეველმა ხელშეკრულების დადების ეტაპზე იცოდეს სადაზღვევო ინტერესის არარსებობის შესახებ და/ან არასათანადოდ გააფრთხილოს დამზღვევი მისი მნიშვნელობის შესახებ, ხოლო სადაზღვევო შემთხვევის დადგომის ეტაპზე კი უარი უთხრას ზიანის ანაზღაურებაზე სადაზღვევო ინტერესის არარსებობის გამო.²⁰ სადაზღვევო ინტერესის დოქტრინა არ უნდა იქცეს მზღვეველის ხელში უკანონო მოგების მიღების იარაღად. დოქტრინის ასეთი გამოყენება საფუძველშივე ეწინააღმდეგება მის იდეას საჯარო წესრიგისა და კეთილსინდისიერი სახელშეკრულებო ურთიერთობების დაცვის შესახებ.²¹

თუ დამზღვევს არ გააჩნია ინტერესი დაზღვევის ობიექტის მიმართ, ითვლება, რომ ის არ განიცდის ზიანს. ხოლო თუ ზიანი არ არსებობს, როგორც ანაზღაურების მოთხოვნის წინაპირობა, არ არსებობს არც ანაზღაურების მოთხოვნა.²² ამ ლოგიკის გათვალისწინებით, სადაზღვევო ინტერესი განიხილება, როგორც ზიანის დაზღვევის იდეის ერთ-ერთი ძირითადი კომპონენტი. სადაზღვევო ინტერესის არსებობის მომენტის განსაზღვრისას კი გადამწყვეტი მნიშვნელობა ზიანის დადგომის ეტაპს მიენიჭება რადგან სადაზღვევო ინტერესის არარსებობის შემთხვევაში, არც ზიანი და არც ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნა არ წარმოიქმნება.

ხელშეკრულებაში სადაზღვევო ინტერესის პირობა (ასეთის არსებობის შემთხვევაში) სადაზღვევო ინტერესის განმარტებისას მოსამართლემ განსაკუთრებულად უნდა გაითვალისწინოს. მოსამართლეს შეუძლია გამოიყენოს ერთი ან მეორე დასკვნა თითოეული კონკრეტული დავის გადასაჭრელად. ამასთან, გასათვალისწინებელია ასევე სხვადასხვა სამართლებრივი შედეგი. მნიშვნელოვანია გვახსოვდეს, რომ სადაზღვევო ინტერესის გარდა, სადაზღვევო ანაზღაურების წინაპირობად დაზღვევის ინტერესის განხილვისას არსებობს კიდევ სხვა მოთხოვნები მზღვეველის მოთხოვნის მიმართ. გარდა ამისა, მხარეთა სახელშეკრულებო შეთანხმება დაუყოვნებლივ არ წყდება, თუ ისინი არ შეასრულებენ მზღვეველის მოთხოვნას. სადაზღვევო ინტერესის არქონის გამო ხელშეკრულების ბათილად ცნობა კი მოითხოვს მხარეთა შორის პირვანდელი მდგომარეობის აღდგენას. ამ თვალსაზრისით, უკან დაბრუნების საკითხი წარმოადგენს პრობლემას. აღნიშნულთან დაკავშირებით პოზიციები არის არაერთგვაროვანი, როცა საქმე გადახდილი პრემიების დაბრუნებას ეხება. უმეტეს შემთხვევაში სადაზღვევო პრემიის დაბრუნება არამიზანშეწონილად მიიჩნევა, რადგან მზღვეველის მიერ რისკის აღების მომენტიდან პრემია გამომუშავებულად ითვლება.²³ მსგავსი პრაქტიკა შესაძლოა ზრდიდეს არაკეთილსინდისიერი ქმედების მოტივაციას მზღვეველის მხრიდან, რაც თავისათვად გულისხმობს სადაზღვევო ინტერესის არარსებობის პირობებში ხელშეკრულების გაფორმებას და შესაბამისად უკანონო შემოსავლის მიღებას. ამ შემთხვევაში ხელშეკრულების ბათილობა უფრო მომგებიან მდგომარეობაში აყენებს მზღვეველს ვიდრე მისი შესრულება. ამასთან, პრემიის დაბრუნება გამართლებულად შეიძლება ჩაითვალოს დამზღვევის კეთილსინდისიერი მოლოდინით ხელშეკრულების ნამდვილობისადმი.

დასკვნა

სადაზღვევო ურთიერთობების საფუძველს დაზღვევის ხელშეკრულება წარმოადგენს. ხელშეკრულების დადებამდე მხარეები თანხმდებიან დაზღვევის ხელშეკრულების არსებით პირობებზე. სადაზღვევო ინტერესის მნიშვნელობა იმდენად დიდია დაზღვევის ხელშეკრულებაში, რამდენადაც მისი არსებობა ზიანის ანაზღაურების მოთხოვნისათვის გადამწყვეტ პირობას წარმოადგენს.

არსებული თეორიული და პრაქტიკული მასალის გაანალიზებით, ლოგიკური და სისტემური მეთოდების გამოყენებით გამოკვლეულ იქნა სადაზღვევო ინტერესის გავლენა სადაზღვევო ხელშეკრულებაზე.

მიუხედავად იმისა, რომ სადაზღვევო ინტერესს არსებითი მნიშვნელობა აქვს დაზღვევის ხელშეკრულებაში, საკანონმდებლო დონზე მისი ლეგალური დეფინიცია არ არსებობს. სადაზღვევო ინტერესის დოქტრინის განვითარებისათვის მნიშვნელოვანია სადაზღვევო ინტერესის არსის განსაზღვრა ყოველ ცალკეულ საქმეზე კონკრეტული ფაქტობრივი გარემოებების გათვალისწინებითა და მათი დაზღვევის პრინციპებთან შესაბამისობის ანალიზით და არა მოსამართლის მხრიდან შეფასებითი კატეგორიების გამოყენებით, რაც დოქტრინის არაერთგვაროვანი სახით განვითარებას გამოიწვევს.

სადაზღვევო ინტერესის განმარტებისათვის, მნიშვნელოვანია გაიმიჯნოს იგი დაზღვევის ობიექტისაგან და მხარის ხელშეკრულებისადმი ინტერესისაგან. თეორიული მასალის ანალიზის საფუძველზე გამოკვეთილია სადაზღვევო ინტერესის თავისებურებები. მათი შემდგომი განხილვა კვლავც საინტერესოა, რათა სწორად და ზუსტად განისაზღვროს თუ სად გადის ზღვარი დაზღვევის ინტერესს, დაზღვევის ობიექტსა და დაზღვევის ხელშეკრულებისადმი ინტერესს შორის.

20 Jerry/Richmond, UNDERSTANDING INSURANCE LAW, 2007, p. 311

21 იქვე

22 Jerry/Richmond, UNDERSTANDING INSURANCE LAW, 2007, p. 278.

23 Jerry/Richmond, UNDERSTANDING INSURANCE LAW, 2007, p. 312

გამოყენებული ლიტერატურა

- Mariam Tsiskadze, “Legal Regulation of Voluntary Insurance”, “Meridian” Publishing House, Tbilisi 2001;
- Gigolashvili G., “Insurance Case”, Kommersant Publishing House, Tbilisi, 2012;
- Katamadze N, The place of the insurance contract in the civil law system and the peculiarities of legal regulation;
- Iremashvili K., article: “Doctrine of insurable interest and analysis of the criticism expressed towards it”, “Law Journal”, N2, 2013, IV. Publishing House of Javakhishvili Tbilisi State University;
- Jerry/Richmond, Understanding Insurance Law, 2007, p. 278. Loshin, Insurance Law’s Hapless Busybody: A Case Against Insurable Interest Requirement, The Yale Law Journal, December, 2007;
- Meixel/Steinbeck, “Das Neue Versicherungsvertragsrecht”, Verlag C.H.Beck München, 2008;
- Vgl. BGHZ 59, 82- VersR 1972, 849, NJW 1972, 1575 (Nigerianische Masken, Sittenwidrigkeit und deshalb Nichtigkeit einer Transportversicherung wegen Verstosses gegen ausländisches ausfuhrverbot);
- Meixel/Steinbeck, “Das Neue Versicherungsvertragsrecht”, Verlag C.H.Beck München, 2008;
- Wandt Manfred, “Versicherungsrecht”, 5. Auflage, Carl Heymanns Verlag 2010;
- Manfred Wandt, “Versicherungsrecht”, 5. Auflage, Carl Heymanns Verlag 2010;
- Theory and practice of insurance Textbook”, Moscow 2003, Team of authors, 2003 ISBN 5-86476-200-8 © Ankil, 2003;
- See: Agarkov M. M. Essays on credit law. M., 1926;
- Civil Code of Georgia;
- Supreme Court of Georgia, No. AS-719-674-2010, ruling, 27.06.2011;
- Loshin, J. Insurance Law’s Hapless Busybody: A Case Against Insurable Interest Requirement, 2007, 14.